

Hallgasd csak! jelenet Andres Veiel *Beuys* című dokumentumfilmjéből
© zeroonefilm | Ute Klophaus

Beuys azonban komolyan gondolta, úgyszólván mehettem a városi önkormányzathoz meg a képviselőtestület elé, elmagyarázni, hogy mit tervez a következő *documentára*. Ők meg bámultak rám, mintha elment volna az eszem. Azt mondták, tudja maga mit jelent az, hogy 7000 fát közterületen elültetni? Mivel jár az aszfaltot felmarni, meg a többi, ami még ezen kívül kell, és hogy mi pénz az, de én csak erősködtem. Hatvan, egy szállal sem több, mondták, én meg azt válaszoltam, hogy ha Beuys ezt mondta, akkor meg is fogja csinálni. Egy héttel később megérkezett Beuys is, előadta a tervét, ők pedig rábólintottak.

BK: Tulajdonképpen ez egy ajándék volt Beuys-tól Kassel városának.

RT-S: Igen, és a kasseliak azóta nagyon megszerették ezeket a fákat. Eleinte szörnyen fel voltak háborodva: nagy volt a felzúdulás a filmben is látott bazaltkövek miatt, amik a háború pusztítására, a romokra és a holttestekre emlékeztették Kasselt. A város 80%-a megsemmisült a bombázások során, ami nagy trauma volt a lakói számára, Beuys kőhalma pedig erre emlékeztette őket. Beuys azt mondta, nem lesznek sokáig egy halomban a kövek, ha mindenki segít és adakozik 5 márkát, akkor hamar elfognak. Aztán amikor tényleg elfogytak, akkor derült ki, milyen unalmas is a tér nélkülik. Minél több fát ültettek, annál kisebb lett a kőhalom, amely olyan volt, mint egy ék. Az ék pedig Beuys számára olyan forma vagy objektum volt, amely pattanásig, kirobbanásig tele van energiával: egyfajta erőtér. Ez azonban csak fentről látszott, lentől csak a káosz volt érzékelhető, amit senki nem akart. Később azt mondta THOMAS MESSER, a New York-i Guggenheim Museum akkori igazgatója, hogy meg kellett volna hagyni a halmot, mert az volt az egyik legcsodálatosabb műalkotás, amit valaha látott. Tehát azok, akik értettek a művészethez, az esztétikához, azok észrevették a nagyszerűségét.

BK: 2010-ben a *NRW Kunstsammlung hatalmas Beuys-retrospektívet állított össze*.⁶ A tárlathoz Beuyst kiállítani? címmel előadássorozatot is szervez-

⁶ Joseph Beuys. *Parallelprozesse*. Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen, Düsseldorf, 2010. november 9 – 2011. január 6.; kurátorok: Kuratoren: Marion Ackermann, Isabelle Malz. Ld. még: <https://www.kunstsammlung.de/entdecken/ausstellungenarchiv/ausstellungen-2010.html>; <https://www.kunstsammlung.de/ueber-uns/presse-medien/detailansicht/news/pressemappe-zur-quadriennale-joseph-beuys.html>

tek, ahol WILFRIED KUEHN építész, kurátor vetette fel azt a kérdést, hogyan állíthatók ki Beuys műveit Beuys nélkül. Beuys kisugárzása, személyisége elengedhetetlen része volt a műveknek. Ön mit gondol erről?

RT-S: Számomra ez a kiállítás kudarc volt, úgy nézett ki az egész, mint egy áruház, ahol Beuys nem is volt jelen. Beuys gondolata jutott az eszembe róla, miszerint nem maga a mű a fontos: ha megértettétek, forduljatok el tőle az eszme felé. Vagyis először meg kell érteni, aztán tovább kell lépni. Beuys művei is sterilek, ha enélkül nézzük őket: a kielégületlenség, az elégedetlenség érzése teljesen jogos és normális. Nem Beuys személye, hanem gondolatainak tere volt a fontos. Ha a személybe kapaszkodunk, az egyfajta bálványimádás, Beuys pedig ezt sosem akarta. Ő azt akarta, hogy a dolgok tovább haladjanak, önmagára pedig az eszmék egyfajta közvetítőjeként tekintett. Ahogy KLAUS STAECK⁷ a filmben olyan találóan rámutatott, Beuys minden emberben potenciális társalkotót látott, és meg volt győződve róla, hogy ő maga egy nagy eszme eszköze.

BK: Talán az a feladatunk, hogy munkáit mindig újraértelmezzük a jövő nemzedékek számára.

RT-S: Az említett kiállításnak volt egy ellentéte is: EUGEN BLUME⁸ kiállítása a berlini Hamburger Bahnhofban.⁹ Erős politikai érdeklődés és a pénz hatalmának működését firtató kíváncsiság állt Beuys és Blume egykori találkozására mögött. Andres Veiel látta Blume 2008-as kiállítását a berlini Hamburger Bahnhofban, amit egyébként a legjobb Beuys-kiállításnak tartok számon, mivel amellet, hogy nagyon informatív volt, Beuyst a saját eszméinek kontextusában mutatta be. Ez inspirálta Andres Veielt is.

⁷ Klaus Staeck (1938) német grafikus, politikai karikaturista, kiadótulajdonos, jogász. 1968-tól együtt dolgozott Joseph Beuys-szal, akivel közösen 1972 és 1987 között többször részt vett a kasseli *documentán*. 2006 és 2015 között a berlini Akademie der Künste elnöke volt.

⁸ Eugen Blume (1951) német művészettörténész, kurátor. Az 1980-as évektől kezdve aktív szerepet vállalt Beuys tevékenységének szélesebb körben történő megismertetésében, valamint az életmű teoretikus feldolgozásában. Az 1993-ban létrehozott Medien-Archiv Joseph Beuys egyik alapítója. 2001 és 2016 között a berlini Hamburger Bahnhof - Museum für Gegenwart igazgatója volt.

⁹ *Beuys. Die Revolution sind wir*, Hamburger Bahnhof, Berlin, 2008. október 3 – 2009. január 25., kurátor: Eugen Blume

MISHIMA KENICHI*

Josef Beuys Tokióban**

A NAM JUNE PAIKkal való együttműködés természetesen lenyűgöző volt. A prérifarkassal végzett performansz kellőképpen ismert. Ebben a „sámán” BEUYS mutatkozott meg a teremtménnyel folytatott spirituális kommunikációjában, mégpedig egy nagyváros, Tokió közepén. Beuys ekkor járt először és utoljára Japánban. A közönség el volt ragadtatva. A Goethe Intézet közelében, a Sohmatu kultúrház nagytermében tartott előadás videófelvételét egy ideig Berlinben, a Hamburger Bahnhofban is lehetett látni. Számomra azonban intellektuálisan ösztönzőbbek voltak az úgynevezett verbális rendezvények és az utánuk következő viták. Külön emlékeztet a botrány, amely a tokiói Állami Képzőművészeti Főiskolán, e minden műfajt átfogó elitegyetemen tört ki. Beuys 1984. június 2-án adott elő az iskolában. A terem zsúfolásig megtelt. Beuys beszélt a „kibővített művészetfogalmáról”, elmagyarázta téziséit, mely szerint minden ember művész. Szólt a pénzrendszer felszámolásáról is, és ha jól emlékszem, a pénzügyi teoretikus SILVIO GESELL is szóba hozta. Gesell egy hétig pénzügyminiszter volt a kérésreletű Müncheni Tanácsköztársaság alatt, később pedig egy brandenburgi életreform-kolóniában ténykedett, MICHAEL ENDE *Momo*-regénye tette újra aktuálissá a nevét. Endével pedig Beuys osztozott az elszántságban, amellyel a kapitalizmus által determinált életmód, a termelésből, fogyasztásból és növekedésből álló ördögi kör teljes megújítását követelte. Az előadás végén a romantika és a kései idealizmus nagyon német hagyományára tért rá. Odaugrott a táblához, felírta NOVALIS és SCHELLING nevét, és kifejtette az ember kozmológiai dimenziójáról alkotott nézetét. Elemekről beszélt, amelyek mindenütt jelen vannak, láthatatlanok és egyfajta életadó elixírként sugároznak ránk. Felírta MARX nevét is, tőle titokzatosan ívelő vonalat húzott a tábla jobb széléig, és fölirt néhány szót, mint például tőke, pénz, építés stb. A tőkét elválasztotta a pénztől, és előbbin az emberi potenciált értette.

¹ Joseph Beuys: *Coyote III. and Nam June Paik: Pianovariation*. Seibu Museum of Art / Sōgetsu Hall, Tokió, 1984. június 2. (Az eredeti performance: *I Like America and America Likes Me*, Rene Block Gallery, New York, 1974. május 23-25.)

* Mishima Kenichi (1942) japán szociálfilozófus, Walter Benjamin-kutató, Jürgen Habermas fordítója. Beuys 1984-ben Japánban tett, nyolcnapos utazásakor a művész tolmácsként működött közre.

** A visszaemlékezést az Andres Veiel *Beuys*-filmjében kétszer is felbukkanó Mishima Kenichi 2017 őszén írta a film budapesti bemutatója kapcsán.

Az előadás már maga is egyfajta performanszművészet volt, művészi leg felkavaró esemény. A hangja, a taglejtése, főleg a nagy és nagyon eleven kék szemei ragadták meg az embert. A tábla, amelyre a rajzok (nevek és vonalak, körök, háromszögek) íródtak, megfelelő konzerválás után ma a főiskola múzeumának becses tárgya. Ekkor megnyitották a vitát. Két, láthatólag felkészült diák kifejtette baloldali doktrináit. A kapitalista rendszerben végső soron minden művészi produktum nem egyéb, mint áru. Beuys pedig, folytatták, a kasseli *documentára* készült, önmagában véve tiszteltreméltó projektjéhez, a 7000 *tölgyfához* anyagi támogatást kapott a Seibu konzertől, egy olyan cégtől, amely mélyen beépült a japán hatalmi rendszerbe. Szóval a klasszikus kritika a szabadon lebegő művészi intelligenciával szemben.

És mi volt erre Beuys reakciója? Miközben folyamatosan tolmácsoltam németre a mondatokat, már éreztem, hogy a mellettem ülő emberben gyülemlik valami, ami a legkisebb szikrától is hatalmas robbanást válthat ki. Ez a szikra pedig a tolmácsolás vége volt. Beuys ellenoffenzívába lendült: „Ti egy állami főiskolán tanultok, ezzel pedig a klasszikus művészetfogalom fenntartását szolgáljátok. A rendszer része vagytok. TSUTSUMI úr viszont (a konzern tulajdonosa) precíz piaci stratégiájával rengeteg pénzt gyűjtött össze, amelynek egy részét a projektünkre fordította. Ő többet értett meg abból, hogy milyen a már nem áruként szolgáló művészet. Modern társadalmunkban általában is nagyobb szükség van precízióra és szakértelemre, mint a ti homályos, személyes becsvágytól felfújt művészetfogalmatokra. Gondoljatok csak a nagy repülőgépre, amely az Északi-sarkon át elhozott engem Tokióba. Micsoda precíziót, micsoda tervezőmunkát, mennyi odaadást investáltak ennek a gépnek az ügyébe, az anyagába! Ezerszer többet, mint a ti művészi lustálkodástok.”

Mintha egy vulkán tört volna ki. De itt lehet látni, hogy Beuys megnyíre radikálisan szakított a klasszikus művészeti gondolkodással. A következtetése: egy ilyen állami főiskolának a legjobb, ha felszámolja magát. A közönség java része teljesen le volt döbbenve. Én tolmácsként leplezett örömmel figyeltem, ahogy Beuys megsemmisítette a diákok és tanárok önbizalmát, akik addig olyan magas lovon ültek. Ezután egy fiatal művészettörténész, egy docensnő igyekezett elsimítani a vitát. Megemlítette a szürrealista mozgalmakat és a fluxus programját is, hogy Beuys művészetfilozófiáját akadémiai narratívába ágyazza. A docensnő diszkurzív kivégzésben részesült, mondván, hogy ő is az állam szolgája.

Fordította: Adamik Lajos